

NORGES HØYESTERETT

Den 26. mars 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-00693-A, (sak nr. 2008/1952), straffesak, anke over dom,

I.

A

(advokat Erling O. Lyngtveit)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Erik Førde)

II.

B

(advokat Frode Sulland)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Erik Førde)

III.

C

(advokat Gunnar K. Hagen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Erik Førde)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bårdsen**: Saken gjelder straffutmåling i forbindelse med falske kredittkort.
- (2) Oslo statsadvokatembeter satte 15. januar 2007 i alt 16 menn under tiltale for lovovertridelser i perioden 2004-2006, i tilknytning til innførsel av falske kredittkort, ulovlig avlesning ("skimming") av ekte kort i Norge, produksjon av falske kort, medvirkning til anskaffelse av falske kort, og et stort antall betalingstransaksjoner som i de fleste tilfellene skjedde etter avtale med innehaverne av betalingsterminalene.
- (3) Tiltalen bygget på at flere av de tiltalte utgjorde en organisert kriminell gruppe hvis virksomhet hadde internasjonale forgreninger. For hovedmannen gjaldt tiltalen blant

annet bedragerier for ca. 5,3 millioner kroner. Anken for Høyesterett gjelder tre av de andre tiltalte, med mindre sentrale roller. Etter det opplyste foreligger det rettkraftige avgjørelser for de øvrige.

- (4) A ble tiltalt for overtredelser av straffeloven § 270 første ledd nr. 2, jf. annet ledd, jf. § 271 på følgende grunnlag (tiltalens post V bokstav g):

”I tidsrommet fra torsdag 21. april til søndag 15. mai 2005 i X i Y, i egenskap av å være eier av Z AS medvirket han til å forlede en eller flere ansatte i kredittkortselskapet Visa eller dets samarbeidspartnere til å utbetale verdier for til sammen kr 80 000,- idet han tillot at det ble benyttet falske kredittkort på stedets betalingsterminal til å hente ut penger og/eller betale for varer eller tjenester. Det oppstod dermed tap eller fare for tap for kredittkortets rettmessige eier og/eller kredittkortselskapet.

...

Bedrageriene ... var fordelt på følgende kort:

255) torsdag 21. april 2005 med kredittkortnr --- (kort --) for til sammen kr 15.000,- (5 000 + 10 000).

256) torsdag 21. april 2005 med kredittkortnr --- (kort --) for kr 5.000,-.

257) søndag 15. mai 2005 med kredittkortnr --- (kort --) for kr 15.000,-.

258) søndag 15. mai 2005 med kredittkortnr --- (kort --) for til sammen kr 45.000,- (20 000 + 25 000).”

- (5) På det samme grunnlaget ble han tiltalt for overtredelser av straffeloven § 183 om bruk av forfalsket dokument (tiltalens post VI). Han ble videre tiltalt for forsøk på overtredelser av straffeloven § 270 første ledd nr. 2, jf. annet ledd, jf. § 271 på følgende grunnlag (tiltalens post VII bokstav f):

”I tidsrommet fra torsdag 21. april til søndag 15. mai 2005 i X i Y, i egenskap av å være eier av Z AS, medvirket han til forsøk på [å] forlede en eller flere ansatte i kredittkortselskapet Visa eller dets samarbeidspartnere til å utbetale verdier for til sammen kr 65 000 idet han tillot at det ble benyttet falske kredittkort på stedets betalingsterminal til forsøk på å hente ut penger og/eller betale for varer eller tjenester. Forsøkene mislyktes idet transaksjonene ble avvist av betalingsautomaten slik at beløpene ikke ble utbetalt. Det oppstod dermed fare for tap for kredittkortenes rettmessige eier og/eller kredittkortselskapene.

...

Bedrageriforsøkene ... var fordelt på følgende kort:

283) torsdag 21. april 2005 med kredittkortnr --- (kort --) til forsøk for kr 20.000,-.

284) torsdag 21. april 2005 med kredittkortnr --- (kort --) til forsøk for kr 10.000,-.

285) søndag 15. mai 2005 med kredittkortnr --- (kort --) til forsøk for til sammen kr 35.000,-.”

- (6) Det jeg her har sitert, dannet også grunnlag for tiltale etter straffeloven § 183 jf. § 49 om forsøk på bruk av forfalsket dokument (tiltalens post VIII).

- (7) C ble tiltalt for overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd jf. § 60 a på følgende grunnlag (tiltalens post X bokstav f):

”Kort tid forut for torsdag 16. februar 2006 i Æ i Ø, som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, medvirket han til produksjon av falske kredittkort, idet han installerte et dataprogram for å benytte 320 kredittkortnumre til å lage falske kredittkort.”

- (8) Jeg skyter inn at lagmannsrettens gjengivelse av tiltalen på dette punktet er blitt feil, ettersom endringene som ble foretatt under behandlingen i tingretten, ikke er fanget opp.

- (9) B ble tiltalt for overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd jf. § 60 a på følgende grunnlag (tiltalens post X bokstav b):

”Torsdag 16. februar 2006 ca. kl. 10,10 på Ø lufthavn Å i XX, som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, medvirket han til å anskaffe 49 forfalskede trumfkort inneholdende kredittkortinformasjon idet han hadde kortene som skulle fraktes fra Norge til YY. Kortene skulle benyttes til bedragerier i ulike forretninger i YY.”

- (10) Tiltalen for Bs del omfatter også overtredelse av straffeloven § 317 første ledd – heleri – på følgende grunnlag (tiltalens post XIII):

”Torsdag 16. februar 2006 på Ø lufthavn Å i XX hadde han skaffet seg 2 stk. Sony Ericsson Mobiltelefoner, 1 stk. Hitachi DVD Videokamera m/lader, fjernkontroll og ledninger, 4 stk. DVD plater, 1 stk. Olumpus LCD kamera, 1 stk. armbåndsurs, 1 stk. lader til mobiltelefon, 2 stk. MP3 spillere, 1 stk. Canon Digital Ixus 750 kamera, 2 stk. Nokia mobiltelefoner, 3 stk Simkort, 1 stk. kamerakort, kr 69 950,-, USD 252,- og Euro 160,- til tross for at dette var utbytte av en eller flere straffbare handlinger.”

- (11) Oslo tingrett avsa 27. april 2007 dom som for A, C og B har slik domsslutning:

”...

9. A, f. 11.09.1973 dømmes for en overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr. 2 jf annet ledd, overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr. 2 jf annet ledd jf § 49 og overtredelse av straffeloven § 183, alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 90 – nitti – dager. I straffen fragår 3 – tre – dager for utholdt varetekt. Han dømmes til å tåle inndragning av 48.000 – førtiåttetusen –, jf straffeloven § 34.

...

14. C, f. 25.05.1980 dømmes for overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd jf § 60a til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder. I straffen fragår 18 – atten – dager for utholdt varetekt.

15. B, f. 10.08.1974 dømmes for overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd jf § 60a og overtredelse av straffeloven § 317 første ledd, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder. I straffen fragår 33 – tretti – dager for utholdt varetekt. Han dømmes til å tåle inndragning av to Sony Ericsson mobiltelefoner, ett Hitachi DVD videokamera med lader, fjernkontroll og ledninger, 4 DVD plater, ett Olympus LCD kamera, ett armbåndsurs, en lader til mobiltelefon, to MP3 spillere, ett Canon Digital Ixus 750 kamera, to Nokia mobiltelefoner, tre simkort, ett kamerakort, kr 72.950,-, USD 252,- og EUR 160,-, jf straffeloven § 35 og § 34 første ledd.”

- (12) Anke fra A ble tillatt fremmet for lagmannsretten for så vidt gjaldt straffutmålingen – herunder spørsmålet om forsøkshandlingene i post VII bokstav f ble konsumert av de fullbyrdede bedrageriene. Anke fra C over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet ble tillatt fremmet. Anke fra B over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet ble tillatt fremmet for så vidt gjaldt fellelsen etter straffeloven § 185 annet ledd jf. § 60 a (tiltalens post X bokstav b). Ankebehandlingen for lagmannsretten omfattet også sju andre. For ytterligere fem ble det ikke gitt samtykke til ankebehandling.
- (13) Borgarting lagmannsrett avsa 7. januar 2008 dom og kjennelse i ankesakene. Hovedmannen fikk en straff av fengsel i fem år og seks måneder, og måtte tåle inndragning av 1,5 millioner kroner. For åtte andre som medvirket på forskjellige måter, ble det utmålt straffer fra 90 dager til ett år og tre måneders fengsel. Tingrettens dom ble opphevet for én, etter at påtalemyndigheten frafalt tiltalen for hans del.
- (14) For de tre som omfattes av anken til Høyesterett, har lagmannsrettens dom slik domsslutning:

”...

6. I tingrettens dom mot A, f. 11. september 1973, gjøres den endring at straffen fastsettes til fengsel i 120 – etthundreogtyve – dager. I straffen fragår 3 – tre – dager for utholdt varetekt.

...

8. C, f. 25. mai 1980, dømmes for overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd, jfr. § 60 a til en straff av fengsel i 1 – ett – år og 3 – tre – måneder. I straffen fragår 18 – atten – dager for utholdt varetekt.

9. B, f. 10. august 1974, dømmes for overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd, jfr. § 60 a, og det forhold som er rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom av 27. april 2007, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til en straff av fengsel i 1 – ett – år og 2 – to – måneder. I straffen fragår 33 – trettitre – dager for utholdt varetekt.”

- (15) A, C og B har anket over straffutmålingen. Høyesteretts ankeutvalg har tillatt ankene fremmet.
- (16) *Jeg er kommet til at ankene fører frem.*
- (17) De domfelte har på ulike måter medvirket til organisert kredittkortkriminalitet. For to av dem er straffeloven § 60 a gitt anvendelse. Ettersom Høyesterett ikke tidligere har behandlet straffutmålingen i saker av denne karakter, starter jeg med noen alminnelige bemerkninger om fremgangsmåten som er benyttet, og hensyn som vil virke styrende for straffnivået.
- (18) Det er produsert et stort antall falske betalingskort basert på kundeopplysninger og kortnummer fra selskapene Visa, Mastercard og American Express. Informasjonen er skaffet til veie ved ulovlig elektronisk avlesing av ekte kort – såkalt ”skimming” – og siden lagret ved hjelp av datateknologi i magnetstripen på uoriginale plastkort, gjerne kort som ikke visuelt kunne forveksles med ekte. De falske kortene er brukt ved oppgjør for fiktive handler på elektroniske betalingsterminaler. Fremgangsmåten forutsetter at

innehaveren av betalingsterminalen medvirker, og lagmannsretten har lagt til grunn at utbyttet stort sett ble delt med vedkommende.

- (19) Den kriminalitet saken gjelder, fordrer planlegging og organisering over tid. Man opererer regelmessig på tvers av landegrensene, med medvirkere av ulike slag. Teknologien som benyttes, er rimelig og lett tilgjengelig, og det er for den rettmessige kortinnehaver vanskelig – om overhodet mulig – å gardere seg mot misbruk. Potensialet for økonomisk vinning er betydelig.
- (20) Det er karakteristisk at virksomheten ikke bare rammer det enkelte kortselskap og den enkelte korteier. Den undergraver også tilliten til de elektroniske betalingssystemer som i dag er dominerende, og står slik sett ikke nevneverdig tilbake for pengefalsk hva straffverdighet angår. Denne forbindelsen er også påpekt i Rt. 2004 side 1701 i avsnitt 17. I dommen fremheves også at misbruk av giro- og kortbaserte betalingsordninger lett kan få større økonomisk omfang enn pengefalsktilfellene. Jeg nevner Internett-baserte bank- og betalingsløsninger som andre eksempler på eksponerte transaksjonsformer. Utmålingspraksis i tilknytning til pengefalsk kan naturligvis ikke overføres direkte, blant annet ettersom straffeloven § 174 har en minstestraff på tre års fengsel. Men slektskapet tilsier at man trekker veksler på pengefalsk, både med hensyn til nivået og for vekten av ulike straffutmålingsmomenter.
- (21) Det ligger i det jeg nå har sagt, at jeg – som lagmannsretten – mener at det bør gjelde et strengt alminnelig straffenivå i saker som dette, jf. uttalelsene blant annet i Rt. 1995 side 475 og Rt. 1995 side 1314, som gjaldt pengefalsk. Jeg har inntrykk av at også lavere retter de seneste år har lagt dette til grunn i sammenlignbare saker.
- (22) Mitt syn gir lite rom for samfunnsstraff. Allerede grensene etter straffeloven § 28 a første ledd bokstav a med hensyn til den alternative fengselsstraffens lengde, vil ofte stå i veien. Men også ellers vil samfunnsstraff normalt være mindre aktuelt, ettersom straffens formål i disse sakene gjennomgående vil stenge for en straff i frihet, jf. § 28 a første ledd bokstav b. Pengefalsk og kortbedragerier av den type vi står overfor, rammer grunnleggende forutsetninger i det økonomiske systemet. De individuelle eller personlige forholdene trer da mer i bakgrunnen ved straffutmålingen, jf. Rt. 1995 side 1314.
- (23) Høyesterett har stilt opp veiledende utgangspunkt for bruk av samfunnsstraff ved blant annet trygdebedragerier, på grunnlag av de aktuelle beløp, jf. særlig Rt. 2006 side 1454 og Rt. 2008 side 1386. Disse – og lignende føringer med hensyn til når det kan være aktuelt med samfunnsstraff ved bedragerier – gir etter mitt syn liten veiledning for saker som den foreliggende. Samfunnsinteressene knyttet til et pålitelig betalingssystem, sammenholdt med vinningspotensialet ved forfalskninger og bedragerier som i saken her, tilsier at det legges mindre vekt på om utbyttet eventuelt har vært begrenset, se til sammenligning Rt. 1999 side 1561. Derimot vil omfanget av den ulovlig innhentede kortinformasjonen, fremgangsmåten som er benyttet, mengden falske kort som er produsert og brukt, antallet involverte personer, virksomhetens varighet, graden av organisering, profesjonalitet og internasjonale forgreninger – ved siden den enkeltes rolle og forsett – stå sentralt ved straffutmålingen.
- (24) Før jeg ser på den konkrete straffutmålingen, er det nødvendig å omtale tiden som har gått siden lagmannsrettens dom. De domfelte anket til Høyesterett henholdsvis 7. januar og 13. februar 2008. Støtteskriv innkom for alle tre kort tid deretter. Først 11. desember

ble ankene oversendt Riksadvokaten. Høyesterett mottok ankene 19. desember 2008. Det er på det rene at tidsbruken ikke kan lastes de domfelte – én av forsvarerne har flere ganger vært i kontakt med Romerike politidistrikt og etterlyst fremdrift. Riksadvokaten har i forbindelse med oversendelsen av anken til Høyesterett opplyst at saken ble liggende hos politiet fordi alle juristene som hadde hatt befatning med den, var sluttet. Riksadvokaten har for sin del funnet forklaringen uakseptabel, og på det sterkeste beklaget den lange liggetiden.

- (25) Jeg viser til EMK artikkel 6 nr. 1 om retten til avgjørelse innen rimelig tid, og til straffeprosessloven § 316, som bestemmer at påtalemyndigheten "uten opphold" plikter å oversende domfeltes anke til Høyesterett. En så lang periode med total og lovstridig stillstand som her – omkring ti måneder fra anke til oversendelse – må utvilsomt gi et merkbart utslag ved straffutmålingen, jf. blant annet Rt. 2008 side 913.
- (26) Jeg går da over til den konkrete straffutmålingen for de tre ankende parter.
- (27) A drev serveringsstedet Z i Y, og tillot i denne egenskap at hovedmannen i saken – E – 21. april og 15. mai 2005 brukte falske kort på stedets betalingsterminal. I alt fem ulike kort ble benyttet ved de to anledningene, med et samlet utbytte på 80 000 kroner. A fikk en del av dette. Han er dømt for medvirkning til bruk av falske dokument og simpelt bedrageri. Han er også dømt for medvirkning til forsøk på bruk av falske dokument og medvirkning til forsøk på simpelt bedrageri på 65 000 kroner for så vidt gjelder transaksjoner som ikke ble akseptert.
- (28) Forsøkene står i nær forbindelse med de fullbyrdede bedrageriene, ettersom det i tre av fire tilfeller er brukt kort som i umiddelbar tilknytning til forsøkene også har vært benyttet til fullbyrdede bedragerier – men da for et lavere beløp enn forsøkt. Det er for meg ikke opplagt at dette utgjør et selvstendig straffbart forhold, men jeg lar spørsmålet ligge. Så langt det er tale om forsøk med andre kort enn de som ved samme anledning har vært brukt ved de fullbyrdede bedrageriene, har man å gjøre med selvstendige straffbare forsøkshandlinger. Og også forsøkshandlinger som eventuelt måtte anses konsumert av de fullbyrdede bedrageriene, får betydning ved straffutmålingen, som håndfaste uttrykk for hvor langt forsettet rakk.
- (29) Ved straffutmålingen har jeg som utgangspunkt at As medvirkning var nødvendig for at bedrageriene skulle kunne lykkes, og at han misbrukte sin posisjon som innehaver av betalingsterminalen for å oppnå egen vinning. Det var et planmessig opplegg som strakk seg over noe tid, og ved bruk av ulike kort. Lagmannsretten har utmålt en straff av fengsel i 120 dager. Ut fra at fellelsen ikke gjelder grovt bedrageri og heller ikke straffeloven § 60 a, er jeg enig i at dette er et passende utgangspunkt. Hensett til saksbehandlingstiden som jeg allerede har redegjort for, bør imidlertid hele straffen gjøres betinget, jf. straffeloven §§ 52-54.
- (30) C er ved lagmannsrettens dom funnet skyldig i medvirkning til produksjon av falske kredittkort, ved å installere et dataprogram som gjorde det mulig å legge inn nødvendig informasjon i kortenes magnetstriper. Lagmannsretten har lagt til grunn at C også deltok i selve produksjonen av kort. Han hadde en viktig rolle og kjente virksomhetens omfang. Straffeloven § 60 a er derfor gitt anvendelse, selv om lagmannsretten ikke har ansett ham som en del av selve den kriminelle gruppen. Lagmannsrettens dom – holdt opp mot

tiltalen – må forstås slik at fellelsen gjelder medvirkning til produksjon av i hvert fall et par hundretalls kort, med utgangspunkt i 320 kredittkortnummer.

- (31) Lagmannsretten har fastsatt straffen for C til fengsel i ett år og tre måneder. Jeg er enig i at dette er passende. Den lange tiden før oversendelse av anken til Høyesterett må imidlertid få betydning – og da slik at åtte måneder av straffen gjøres betinget, jf. straffeloven §§ 52-54. I lys av mitt generelle syn på reaksjonsvalg i saker som dette, er samfunnsstraff ikke aktuelt.
- (32) B er ved lagmannsrettens dom funnet skyldig i overtredelse av straffeloven § 185 annet ledd, i form av medvirkning til anskaffelse av falske dokument, med det formål å benytte dem eller la dem bli benyttet på en måte som er straffbar etter straffeloven §§ 182 eller 183. Lagmannsretten har lagt til grunn at B – sammen med D – hadde med seg 49 falske kort til Å i forbindelse med en planlagt reise til ZZ 16. februar 2006. De handlet etter oppdrag fra E, med sikte på bedragersk bruk av kortene i YY. Ut fra sammenhengen i lagmannsrettens dom oppfatter jeg det slik at fellelsen etter straffeloven § 185 annet ledd både for B og D er begrenset til at de *transporterte* kortene på vegne av E – og med det gjorde seg skyldige i straffbar medvirkning til en *annen sluttbrukers anskaffelse* av kortene. Ettersom politiet grep inn før kortene kom frem, må fellelsen da – utenfor anken – begrenses til forsøk på medvirkning til anskaffelse, jf. straffeloven § 49.
- (33) Straffeloven § 60 a er gitt anvendelse, men får etter mitt syn ikke så stor selvstendig betydning. B hadde ikke kjennskap til den samlede virksomhet i saken, og det må legges til grunn at det var tilfeldig at han ble med på turen sammen med D. Lagmannsretten uttrykker usikkerhet med hensyn til hvilken rolle B eventuelt var tiltenkt i YY. Man må da basere straffutmålingen på at hans rolle var begrenset til å være kurer.
- (34) Ved tingrettens dom er B også funnet skyldig i heleri av en del elektronisk utstyr og større kontantbeløp, jf. straffeloven § 317 første ledd.
- (35) Lagmannsretten har utmålt en straff av fengsel i ett år og to måneder. Ut fra det jeg har sagt om Bs tilknytning og rolle, og at fellelsen etter straffeloven § 185 annet ledd må begrenses til forsøk, mener jeg dette er for strengt. Fengsel i ti måneder er i utgangspunktet passende. Av hensyn til tiden som gikk før oversendelse av anken til Høyesterett, bør fem måneder av straffen gjøres betinget, jf. straffeloven §§ 52-54. Domfeltes psykiske lidelse kan ikke begrunne samfunnsstraff, men vil eventuelt få betydning for spørsmålet om soningsdyktighet.
- (36) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres følgende endringer:

- 1. For A utstår fullbyrdelsen av straffen med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.
- 2. For C utstår fullbyrdelsen av 8 – åtte – måneder av straffen med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.

3. For B gjelder fellelsen etter tiltalens post X bokstav b, straffeloven § 185 annet ledd jf. § 60 a jf. § 49. Straffen settes til fengsel i 10 – ti – måneder, hvor fullbyrdelsen av 5 – fem – måneder utstår med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.

- (37) Dommer **Endresen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (38) Dommer **Coward:** Likeså.
- (39) Dommer **Bruzelius:** Likeså.
- (40) Dommer **Lund:** Likeså.
- (41) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres følgende endringer:

1. For A utstår fullbyrdelsen av straffen med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.
2. For C utstår fullbyrdelsen av 8 – åtte – måneder av straffen med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.
3. For B gjelder fellelsen etter tiltalens post X bokstav b, straffeloven § 185 annet ledd jf. § 60 a jf. § 49. Straffen settes til fengsel i 10 – ti – måneder, hvor fullbyrdelsen av 5 – fem – måneder utstår med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.

Riktig utskrift bekreftes: